

FRÁSÖGN*af ársfundi NATO-þingsins 18.–21. nóvember 2022.*

Ársfundur NATO-þingsins var haldinn dagana 18.–21. nóvember sl. í Madrid. Af hálfu Íslandsdeildar NATO-þingsins sóttu fundinn Njáll Trausti Friðbertsson formaður og Andrés Ingi Jónsson varaformaður auk Örnú Gerðar Bang ritara. Meginumræður fundarins fóru fram í fimm málefnanefndum þingsins á grundvelli 16 skýrslna, sem unnar voru af nefndarmönnum, og fyrirlestra alþjóðlegra sérfræðinga um öryggismál. Þá var þingfundur haldinn þar sem fjallað var um þau mál sem hæst hefur borið í alþjóðlegri öryggis- og varnarmálaumræðu og greidd atkvæði um ályktanir og ákvarðanir þingsins. Helstu umræðuefni fundarins voru stríðið í Úkraínu, ný grunnstefna NATO, netöryggi, lofslagsbreytingar og spilling. Einnig fór fram umræða það hvernig NATO-þingið geti aukið stuðning sinn við Úkraínu og styrkt aðlögun landsins að stofnunum Evró-Atlantshafssvæðisins. Þingið lýsti yfir staðföstum stuðningi við lýðræði, sjálfstæði og fullveldi Úkraínu og fordæmdi tilefnislausu og ólögsmæta innrá Rússa í Úkraínu. Um 268 þingmenn frá 30 aðildarríkjum NATO og fulltrúar 21 aukaaðildar- og áheyrnarríkja, auk alþjóðastofnana, sóttu ársfundinn.

Stjórnarnefnd NATO-þingsins hélt fund í tengslum við ársfundinn. Á fundinum voru m.a. teknar ákvarðanir um starfsemi, fjármál og helstu viðfangsefni NATO-þingsins fyrri hluta árs 2023. Áhersla var lögð á innrás Rússa í Úkraínu en einnig var rætt um inngöngu Svíþjóðar og Finnlands í bandalagið og fulltrúar Tyrklands og Ungverjalands hvattir til að fullgilda aðildarumsókn þeirra án tafar í þjóðþingum sínum. Þá var rætt um uppfærða stefnu NATO sem samþykkt var í júní á leiðtogafundi NATO, þar sem rík áhersla er lögð á grunnildir bandalagsins; lýðræði og frelsi. Gerald E. Connolly, forseti NATO-þingsins, áréttaði í opnunarræðu sinni eindreginn stuðning við Úkraínu eins lengi og þörf krefði. Hann sagði framtíð lýðræðis vera í húfi og Úkraínumenn berjast daglega fyrir lýðræðislegri framtíð sinni.

Stjórnmalanefnd samþykkti á fundi sínum skýrslur um pólitíska aðlögun og viðbrögð NATO við stríði Rússlands í Úkraínu og mat á nýrri varnarstefnu og innleiðing ákvarðana leiðtogafundarins í Madrid 2022. Njáll Trausti Friðbertsson tók þátt í umræðum nefndarinnar og bað Tomas Valasek, skýrsluhöfund, að útfæra nánar öryggisógnir á norðurslóðum. Valasek benti á að hernaðaráttök gætu átt sér stað á norðurslóðum í framtíðinni þar sem Rússar myndu halda áfram að fjárfesta á svæðinu. Bandalagið þyrfti að vera viðbúið þeim möguleika þó að áfram yrði áhersla á að viðhalda stöðugleika á svæðinu. Að auki samþykkti nefndin skýrslur um NATO og Indó-Kyrrahafssvæðið og þróun mála í Afganistan auk ályktunar um veruleikann sem blasir við eftir leiðtogafund NATO í Madrid.

Nefnd um lýðræði og öryggismál samþykkti þrjár skýrslur á fundum sínum; sú fyrsta um aðgerðir til að varðveita mannúðarrými, önnur um hvernig efla megi vernd mikilvægra innviða gegn netógnum og sú þriðja um skilning, aðlögun og takmörkun áhrifa loftslagsbreytinga. Í umræðum um skýrslu um aðgerðir til að varðveita mannúðarrými benti Andrés Ingi Jónsson á að þar sem vísað væri til ýmist beinna eða óbeinna áhrifa erlendra aðila á deilur í ríkjum á borð við Írak, Líbýu, Sýrland og Jemen væri mikilvægt að ræða nauðsyn þess að herða reglur og styrkja eftirlit með vopnasölu. Skýrsluhöfundurinn, Rodrigue Demeuse, tók undir þetta og benti á að innan Evrópusambandsins væri mikið rædd sú þversögn að evrópsk vopn rötudu oft á vettvangi átaka þar sem Evrópusambandsríki beittu sér í þágu friðar. Í umræðum um vernd mikilvægra innviða gegn netógnum benti Andrés Ingi á að skýrsluhöfundur hefði tekið til greina umræðu frá síðasta fundi nefndarinnar um mikilvægi þess að ekki væri gengið of langt í söfnun og úrvinnslu upplýsinga um almenning, sem í sinni verstu mynd gæti gengið gegn grunnildum mannréttinda. Í tengslum við skýrslu um skilning,

aðlögun og takmörkun áhrifa loftslagsbreytinga spunnust miklar umræður um hugtakið „loftslagsflóttafólk“ sem sumu nefndarfólki þótti ganga óþarflega langt og ekki vera í fullu samræmi við flóttamannasamning SP. Andrés Ingi var í hópi þess nefndarfólks sem taldi mikilvægt að nota þetta skýra hugtak í samhengi skýrslunnar, þar sem lagaleg skilgreining flóttamannasamningsins væri barn síns tíma og hugtakið lýsti ástandi sem væri til staðar og myndi ágerast á næstu árum og áratugum. Þá samþykkti nefndin ályktun um hvernig styrkja mætti viðnámsþrótt aðildarríkjanna gegn netógnum. Enn fremur var Andrés Ingi kjörinn fulltrúi þingmannaráðs um Úkraínu og NATO (*Ukraine-NATO Interparliamentary Council (UNIC)*).

Efnahagsnefnd NATO-þingsins samþykkti á fundi sínum ályktun og skýrslu um innrás Rússa í Úkraínu, efnahagslegar afleiðingar og viðbrögð. Í ályktuninni er m.a. lög áhersla á að refsiaðgerðir hafi veikt efnahag Rússlands. Þá er lýst yfir áhyggjum af því að stríðið hafi haft neikvæðar efnahagslegar afleiðingar á heimsvísu og hafi á sama tíma hægt á vexti og keyrt upp verð á t.d. hrávöru, matvælum og orku.

Vísinda- og tækninefnd ræddi þrjár skýrslur á fundum sínum og fjallaði sú fyrsta um það hvernig NATO gæti eflt getu bandalagsins á sviði vísinda og tækni. Önnur beindi sjónum sínum að baráttunni gegn loftslagsbreytingum og hlutverki tækninnar. Sú þriðja var um nýsköpun í tækni fyrir framtíðarhernað og var Njáll Trausti Friðbertsson skýrsluhöfundur hennar. Hann kynnti skýrsluna fyrir nefndinni og sagði m.a. að framtíð hernaðar myndi aðallega byggjast á tækniþróun. Ný tækni myndi leiða til þess að hernaðargeta yrði samtengdari, treysti meira á gervigreind og verði stafrænni í eðli sínu. NATO þyrfti að sjá fyrir og aðlaga sig að nýjum öryggisógnum á sama tíma og bandalagið legði áherslu á sameiginlegar varnir og fælingarmátt. Njáll Trausti var jafnframt kjörinn aðalskýrsluhöfundur nefndarinnar. Andrés Ingi tók þátt í umræðum um skýrslu um loftslagsbreytingar og minnti á umræðu á fyrri stigum um það hversu bagalegt það væri að losun herafla á gróðurhúsalofttegundum væri ekki hluti af losunarbókhalði aðildarríkja. Hvatti hann aðildarríki til að ganga fram með góðu fordæmi og gera grein fyrir slíkri losun í opinberu bókhalði sínu gagnvart loftslagssamningi Sameinuðu þjóðanna.

Hinn eiginlegi þingfundur NATO-þingsins fór fram 21. nóvember þar sem tignargestir fluttu ávörp og svöruðu spurningum fundarmanna. Meðal þeirra sem fluttu ávarp voru Volodymyr Zelenski, forseti Úkraínu, með fjarfundabúnaði, Jens Stoltenberg, framkvæmdastjóri NATO, Gerald E. Connolly, forseti NATO-þingsins, og Pedro Sánchez, forsætisráðherra Spánar. Zelenski sagði Úkraínumenn vissa um að þeir gætu varið landið sitt og endurreist landamæri sín, að máttur lýðræðisins yrði trygging fyrir því að enginn harðstjóri fyrir austan Úkraínu gæti ógnað Evrópu. Í framhaldinu samþykkti þingfundur ályktun um hvernig efla mætti stuðning við Úkarínu og styrkja aðlögun landsins að stofnunum Evró-Atlantshafssvæðisins. Þá var franska þingkonan Joëlle Garriaud-Maylam kosin nýr forseti NATO-þingsins. Einnig tók Olha Stefanishyna, aðstoðarforsætisráðherra Úkraínu í málefnum Evrópu og Evrópu-Atlantshafs, við viðurkenningu NATO-þingsins sem veitt er árlega og ber yfirskriftina „Konur í þágu friðar og öryggis“.

Njáll Trausti Friðbertsson tók til máls á þingfundinum og vakti athygli á málefnum norðurslóða og á aukið vægi svæðisins í alþjóðlegri umræðu. Hann sagði innrás Rússa í Úkraínu hafa bundið enda á tímabil lágspennu og samvinnu eftir Kalda stríðið. Hún undirstrikaði hversu erfitt það væri fyrir ríki að fylgjast með hafsvæðum sínum, einkum á norðurslóðum, þar sem gervihnettir skipta sköpum svo að hægt sé að greina og fylgjast með virkni í rauntíma. Einnig væri brýnt að gera ráð fyrir að Rússar bregðist við atburðum líðandi stundar á norðurslóðum en með inngöngu Finnlands og Svíþjóðar í NATO yrðu sjö af átta norðurskautsríkjum aðildarríki. Hann benti á að á undanförunum árum hefðu bandalagsríki NATO og Rússland aukið heræfingar á svæðinu. Því væri mikilvægt, þrátt fyrir sameiginleg markmið um stöðugleika og samvinnu á norðurslóðum, að íhuga möguleika á því að Rússar

ákveði að beita heraflo á norðurslóðum og í Eystrasalti. Enn fremur áréttaði Njáll Trausti Friðbertsson eindreginn stuðning Íslands við aðildarumsókn Finnlands og Svíþjóðar og sagði að bæði löndin myndu styrkja varnir og fælingarmátt bandalagsins.

Stoltenberg tók undir orð Njál Trausta og sagði ljóst að aðild Finnlands og Svíþjóðar að NATO myndi styrkja bandalagið enn frekar. Ríkin hefðu unnið mjög náið með NATO um árábil, hefðu sterkar lýðræðislegar stofnanir og byggju yfir mikilli getu á varnarsviði öryggismála. Þá sagði hann að aukin áhersla yrði lögð á öryggismál á norðurslóðum vegna ógnar af hálfu Rússa, enda væri svæðið afar mikilvægt með tilliti til öryggismála í Evrópu og á Atlantshafi.

Þingfundurinn samþykkti sex ályktanir sem miða að því að bandalagið geti staðið við þær varnarskuldbindingar sem lagðar voru fram á leiðtogafundi NATO í júní 2022 og til að bregðast við efnahagslegum afleiðingum stríðsins í Úkraínu, ógnum gagnvart netöryggi, áhrifum loftslagsmála og spillingu. Þingið áréttaði stuðning sinn við lýðræði, sjálfstæði, fullveldi og landhelgi Úkraínu og fordæmdi harðlega tilefnislausu og ólögmeða innrás Rússa í Úkraínu. Enn fremur hittust formenn landsdeilda Norðurlanda og Eystrasaltsríkja (NB8) á fundi þar sem farið var yfir þróun mála í varnar- og öryggismálum ríkjanna. Áhersla var lögð á stuðning við aðildarumsókn Finnlands og Svíþjóðar að NATO og stríðið í Úkraínu. Andrés Ingi Jónsson tók ekki þátt í atkvæðagreiðslunum.

Fyrirhugað er að vorfundir NATO-þingsins fari fram 19.–22. maí 2023 í Lúxemborg. Frekari upplýsingar fást hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.nato-pa.int.